

Міністерство культури та інформаційної політики України

*Державний науково-методичний центр
змісту культурно-мистецької освіти*

«СХВАЛЕНО»

Науково-методичною радою
Державного науково-методичного центру змісту
культурно-мистецької освіти
Протокол № 7
від «20» листопада 2020 р.

**Типова навчальна програма з навчальної дисципліни
«МУЗИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ ВІОЛОНЧЕЛЬ»
елементарного підрівня початкової мистецької освіти**

Київ - 2020

Типова навчальна програма з навчальної дисципліни «Музичний інструмент віолончель» елементарного підрівня початкової мистецької освіти. Київ, 2020. 20 с.

Укладачі:

Анастасьєва Н. О. – завідувач відділення професійного спрямування, викладач віолончелі Комунального закладу «Маріупольська школа мистецтв Маріупольської міської ради» та вищого навчального закладу комунальної форми власності «Маріупольський коледж мистецтв», спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, заслужений працівник культури України;

Гончарова Г. Е. – завідувач відділу струнно-смичкових інструментів, викладач віолончелі Боярської дитячої школи мистецтв та Київської дитячої музичної школи № 14 ім. Д. Б. Кабалевського, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист.

Рецензенти:

Кулікова В. М. – доцент кафедри струнно-смичкових інструментів Національної музичної академії ім. П. І. Чайковського, викладач Київської середньої спеціалізованої музичної школи-інтернату ім. М. В. Лисенка спеціаліст вищої категорії, викладач-методист;

Луценко О. О. – старший викладач, завідувач кафедри оркестрових інструментів Дніпропетровської академії музики ім. М. Глінки, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
1. Мета, завдання, нормативний зміст типової навчальної програми з навчальної дисципліни «Музичний інструмент віолончель»	4
2. Форми організації освітнього процесу	5
3. Форми та засоби контролю навчальних досягнень	6
4. Нормативний зміст, обсяг та результати навчання	7
5. Список інформаційних джерел та рекомендованої літератури	14
Додаток	19

ВСТУП

Типова навчальна програма з навчальної дисципліни «**Музичний інструмент віолончель**» (далі – типова навчальна програма) розроблена з урахуванням вимог до обсягу та результатів навчання, передбачених Типовими освітніми програмами елементарного підрівня початкової мистецької освіти з музичного мистецтва (наказ Міністерства культури України від 24.04.2019 р. № 352), містить загальний нормативний зміст, обсяг та нормативні результати навчання учнів гри на віолончелі, а також окреслює рекомендовані підходи до планування й організації освітнього процесу в класі віолончелі.

У типовій навчальній програмі визначено мету, завдання та принципи навчання, обумовлені особливостями вивчення навчальної дисципліни, форми і засоби поточного та підсумкового контролю, рекомендації щодо їх проведення, критерії оцінювання рівня досягнень результатів навчання учнів з урахуванням компетентнісного підходу до навчання, концентровано розкриваються особливості організації вивчення програмового матеріалу тощо.

Нормативний зміст та нормативні результати навчання розподіляються за роками навчання з логічною послідовністю викладення та визначенням орієнтовного розподілу годин на вивчення модулів навчальної дисципліни.

Типова навчальна програма орієнтована на здобуття базових навичок гри на віолончелі в мистецьких школах (музичних школах, музичних відділеннях шкіл мистецтв), а також може бути використана іншими суб'єктами освітньої діяльності, які реалізують програми позашкільної освіти за мистецьким напрямом.

Опанування нормативного змісту типової навчальної програми забезпечить учням можливість застосовувати набуті в процесі навчання компетентності для творчої самореалізації в повсякденному житті, а також продовжувати навчання на наступному підрівні початкової мистецької освіти загально-мистецького або початкового професійного спрямування за фахом.

Нормативний термін навчання за типовою навчальною програмою становить 4 роки для учнів, які розпочали навчання в 6-7 років. Для учнів, які розпочинають навчання за програмою в старшому віці, нормативний термін навчання може бути скорочений на 1-2 роки. У цьому випадку навчальний матеріал, передбачений програмою на неохоплений період, ущільнюється викладачем шляхом відведення на вивчення модулів меншої кількості годин, що відображається в індивідуальному журналі учня.

Для учнів з особливими освітніми потребами тривалість опанування змісту навчання, передбаченого типовою навчальною програмою, визначається індивідуальним темпом набуття учнем/ученицею відповідних компетентностей.

Нормативний зміст навчання за типовою навчальною програмою базується на традиціях і сучасних досягненнях української, західноєвропейської та інших зарубіжних віолончельних шкіл та методик і враховує актуальні потреби особистості у творчому самовираженні, формуванні образного мислення та емоційно-естетичного досвіду, набутті практичних навичок гри на віолончелі.

Типова навчальна програма може бути основою для розроблення викладачем робочої навчальної програми з навчальної дисципліни «**Музичний інструмент віолончель**». У робочій навчальній програмі, розробленій на основі цієї типової навчальної програми, викладач деталізує, конкретизує та адаптує нормативний зміст дисципліни, передбачений типовою навчальною програмою, відповідно до місцевих умов і потреб учня/учениці, визначає організаційні форми проведення та види навчальних занять, комплекс художньо-педагогічних технологій та методів викладання, необхідне методичне забезпечення, форми та засоби контролю якості знань учнів з урахуванням індивідуального підходу. А також викладач може реалізувати власний алгоритм викладання шляхом перерозподілу нормативного змісту навчання та зміни послідовності викладення навчального матеріалу дисципліни за модулями, уточнення додаткових обсягів навчального матеріалу та результатів навчання понад визначені типовою навчальною програмою.

1. Мета, завдання, нормативний зміст типової навчальної програми з навчальної дисципліни «Музичний інструмент віолончель»

Типова навчальна програма орієнтована на формування в учнів базових навичок гри на віолончелі, розвиток музично-естетичної культури, прищеплення інтересу до музичного виконавства та мистецтва, мотивації подальшого навчання гри на віолончелі.

Мета типової навчальної програми – узагальнення та систематизація нормативного змісту навчальної дисципліни «**Музичний інструмент віолончель**» у логічній послідовності та визначення нормативних результатів навчання, досягнення яких забезпечить учням можливість подальшого навчання гри на віолончелі на наступному підрівні початкової мистецької освіти.

Завдання типової навчальної програми – надати викладачу інструментарій для розроблення робочої навчальної програми та організації і проведення занять з навчання гри на віолончелі.

Нормативний зміст типової навчальної програми складається зі змісту навчання, розподіленого за роками навчання та модулями, переліку компетентностей (*здатності виконувати певні завдання за допомогою сформованих знань, умінь, навичок, розуміння, ставлення*), визначених у термінах результатів навчання, що має продемонструвати учень/учениця після засвоєння навчальної дисципліни.

2. Форми організації освітнього процесу

Освітній процес з навчальної дисципліни «Музичний інструмент **віолончель**» здійснюється у формі навчальних занять, заходів поточного та підсумкового контролю. Основною формою занять є *індивідуальний урок*.

Навчання проводиться за модулями. Кожен модуль передбачає формування певної частини компетентностей, що стають основою для подальшого навчання та досягнення нормативних навчальних результатів після завершення опанування типової навчальної програми.

Опанування нормативного змісту навчання за типовою навчальною програмою розраховане на мінімальну нормативну кількість навчальних тижнів – 35 тижнів на рік (без урахування канікулярних періодів) та на мінімальний нормативний обсяг часу на опанування програми, який становить:

– для першого та другого років навчання – **35** годин на рік (*1 год. занять на тиждень*);

– для третього та четвертого років навчання – **70** годин на рік (*2 год. занять на тиждень*).

У разі збільшення, відповідно до освітньої програми закладу, кількості годин на вивчення початкової дисципліни робоча навчальна програма має передбачати ширші за змістом та більш високі за рівнем складності, ніж описані в типовій навчальній програмі, нормативні результати навчання.

У разі наявності потреби в учня/учениці вивчення навчальних дисциплін варіативного складника, нормативний зміст типової навчальної програми може бути поєднаний зі змістом інших навчальних дисциплін, зокрема, *читання нот з листа, ансамбль тощо*. У такому випадку обсяг навчального часу збільшується завдяки обсягу навчальних дисциплін варіативного складника освітньої програми закладу за рішенням педагогічної ради.

З метою реалізації індивідуального підходу до кожного/кожної учня/учениці в типовій навчальній програмі передбачено резервний час на кожен рік навчання (до 6 годин). Резервні години (*години, не заповнені нормативним змістом навчання*) входять у загальну кількість навчальних годин, передбачених типовою навчальною програмою, не потребують окремого фінансування та на розсуд викладача можуть бути розподілені на:

– поглиблення та вдосконалення набутих навичок та вмій учнів або збільшення часу на вивчення окремих модулів у зв'язку з індивідуальною потребою учня/учениці;

– повторення/закріплення пройденого матеріалу;

– репетиції та підготовку до контрольних заходів та/або публічних виступів;

– планування та проведення інших форм роботи (відвідування культурно-мистецьких заходів, пов'язаних зі змістом мистецької освіти тощо);

– відпрацювання нормативного змісту навчання через непередбачувані обставини (карантин, хвороба учня/учениці тощо).

Розподіл годин за модулями викладач визначає самостійно, враховуючи індивідуальну траєкторію розвитку кожного/кожної учня/учениці та забезпечуючи

водночас досягнення ними конкретних нормативних результатів навчання, визначених у типовій навчальній програмі. Конкретний розподіл годин за модулями фіксується викладачем у робочій навчальній програмі.

Навчальний репертуар з навчальної дисципліни **«Музичний інструмент віолончель»** формується викладачем самостійно з урахуванням індивідуальних здібностей та розвитку учнів.

З метою досягнення нормативних результатів навчання рекомендовано проводити не менше одного публічного (концертного) виступу кожного/кожної учня/учениці на рік (концерти класу, відділу (відділення), школи, виступи на мистецьких фестивалях та конкурсах). Строки проведення, періодичність та програми концертних виступів визначаються викладачем.

3. Форми та засоби контролю навчальних досягнень

Для моніторингу рівня навчальних досягнень учнів застосовуються форми **поточного** та **підсумкового** контролю.

Поточний контроль здійснюється:

- під час навчальних занять (поурочний контроль);
- за підсумками кожного модуля (модульний контроль).

Поточний контроль може здійснюватися у формі контрольних уроків, прослуховувань, заліків, у тому числі технічних.

Конкретні форми поточного (поурочного, модульного) контролю визначаються викладачем відповідно до робочої навчальної програми, яка схвалюється методичним об'єднанням або відділом/відділенням.

Підсумковий контроль здійснюється після завершення кожного року навчання.

На 1 і 2 роках навчання захід підсумкового контролю з навчальної дисципліни **«Музичний інструмент віолончель»** є складовою комплексного іспиту, відповідно до типової освітньої програми, та передбачає узагальнення інформації щодо динаміки зростання рівня навчальних досягнень учня/учениці за кожен навчальний рік.

На 3 році навчання підсумковий контроль здійснюється під час контрольного заходу, що передбачає перевірку навчальних досягнень з навчальної дисципліни **«Музичний інструмент віолончель»**.

Підсумковий контроль з навчальної дисципліни **«Музичний інструмент віолончель»** після завершення 4 року навчання проводиться у формі іспиту, на якому здійснюється перевірка досягнених учнем/ученицею навчальних результатів та зіставлення їх з конкретними нормативними результатами навчання, визначеними типовою або робочою навчальною програмою.

4. Нормативний зміст, обсяг та результати навчання

Перший рік навчання			
Назва модуля	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
<p>Модуль 1. <i>Знайомство з інструментом.</i></p> <p><i>Додатковий період навчання.</i></p> <p><i>Основи правильної постановки: посадка з інструментом, положення рук.</i></p>	<p>Загальні відомості про віолончель: будова, стрій, правила догляду за інструментом і смичком.</p> <p>Посадка з інструментом. Постановка рук.</p> <p>Основні способи звуковидобування: гра смичком (<i>arco</i>) і щипком (<i>pizzicato</i>) на відкритих струнах.</p> <p>Образно-емоційне сприйняття музики. Звуковисотні, темброві, ритмічні, ладові уявлення.</p>	8	<p>Знає будову віолончелі, її стрій, правила догляду за інструментом і смичком.</p> <p>Демонструє (з допомогою викладача) правильну посадку з інструментом, постановку рук, контролює напруження м'язів.</p> <p>Повторює за викладачем простий ритм та відтворює його щипком (<i>pizzicato</i>) та з допомогою викладача смичком (<i>arco</i>) на відкритих струнах.</p> <p>Відчуває характер музичного твору, має уявлення про музичний образ, відрізняє мажорний і мінорний лади.</p>
<p>Модуль 2. <i>Графічне зображення звуків і відтворення їх на інструменті.</i></p> <p><i>Початкові виконавські навички.</i></p>	<p>Початкові навички відтворення нотного тексту на інструменті.</p> <p>Штрих <i>detaché</i> серединою смичка, початкові навички зміни струн.</p> <p>Функція лівої руки під час гри на віолончелі. Перша позиція у вузькому розташуванні пальців.</p> <p>Слуховий контроль якості звуковидобування та інтонації.</p>	8	<p>Виконує по нотах простий музичний матеріал на відкритих струнах щипком (<i>pizzicato</i>) та серединою смичка (<i>arco</i>), використовуючи штрих <i>detaché</i>. Розуміє взаємозв'язок звуковисотності та ритму.</p> <p>Усвідомлює, що внаслідок падіння пальця на струну змінюється висота звука. Повторює за викладачем прості мелодії в першій позиції на одній струні прийомом <i>pizzicato</i>.</p> <p>Розрізняє чисту і фальшиву інтонацію та розуміє, як її виправити.</p>

<p>Модуль 3. <i>Поєднання правої та лівої рук, координація рухів.</i></p> <p><i>Початкові аплікатурні навички.</i></p>	<p>Координація руху смичка та падіння на струну пальців лівої руки. Синхронізація рук.</p> <p>Розподіл смичка в залежності від ритму. Плавне сполучення струн.</p> <p>Тон та півтон, аплікатура мажорного та мінорного тетраорду.</p> <p>Гра в ансамблі з викладачем або концертмейстером.</p>	<p>10</p>	<p>Грає двома руками твори в першій позиції, слідкує за координацією рухів.</p> <p>Розуміє принципи розподілу смичка під час виконання звуків різної тривалості. Плавно з'єднує струни.</p> <p>Виконує мажорний та мінорний тетраорди в I позиції.</p> <p>Демонструє початкові навички гри в ансамблі (з викладачем або концертмейстером).</p>
<p>Модуль 4. <i>Використання елементарних засобів музичної виразності для вирішення творчих завдань.</i></p> <p><i>Початкові навички самоконтролю.</i></p>	<p>Динаміка (помірно, голосно, тихо); темп (помірно, швидко, повільно) як засоби музичної виразності: позначення їх в нотному тексті та відтворення на інструменті для створення художнього образу.</p> <p>Взаємозв'язок вільного стану виконавського апарату та якості звучання.</p> <p>Необхідність самоконтролю.</p>	<p>9</p>	<p>Виконує нескладні музичні твори, використовуючи виразні можливості темпу та сили звука.</p> <p>Контролює м'язове напруження виконавського апарату та якість звучання.</p>
<p>Резервні години</p>		<p>6</p>	<p><i>Відповідно до робочої навчальної програми.</i></p>
<p>Всього годин у навчальному році</p>		<p>35</p>	

На підсумковому контрольному заході учень/учениця виконує 1–2 різнохарактерні твори.

Очікувані результати учнів наприкінці першого року навчання:

демонструє правильну посадку та установку інструмента, вільне положення рук, організацію раціональних ігрових рухів;

володіє первинними навичками координації обох рук;

демонструє елементарні навички ведення та розподілу смичка, зміни струн;

грає по нотах прості п'єси в I позиції у вузькому розташуванні пальців лівої руки, правильно відтворює нотний текст та характер твору.

Другий рік навчання			
Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
<p>Модуль 1. <i>Вдосконалення навичок гри на віолончелі: накопичення ігрових рухів.</i></p>	<p>Синхронізація рухів правої та лівої рук. Підвищення вимог до якості звука, інтонації, ритму.</p> <p>Штрих <i>detaché</i> цілим смичком та його частинами. Розподіл смичка.</p> <p>Основи техніки лівої руки: підготовка та чітке падіння пальців на струну (артикуляція). Гра лівою рукою без зорового контролю.</p> <p>Однооктавні гами D-dur та G-dur з тризвуками в I позиції.</p>	8	<p>Демонструє синхронні рухи обох рук та підпорядковує їх слуховому контролю під час гри.</p> <p>Грає штрих <i>detaché</i> різними частинами смичка, контролює положення правої руки і пальців на смичку.</p> <p>Чітко ставить та знімає пальці лівої руки. Знаходить I позицію на слух без зорового контролю.</p> <p>Грає гами D-dur та G-dur з тризвуками в I позиції та розуміє їх значення як складової музичних творів.</p>
<p>Модуль 2. <i>Штрихи як засіб музичної виразності.</i></p>	<p>Техніка виконання штрихів: <i>legato</i> по два звуки на смичок, <i>detaché</i> різними частинами смичка, елементарних комбінованих штрихів: поєднання <i>legato</i> і <i>detaché</i>.</p> <p>Розподіл смичка, зміна струн під час виконання штрихів.</p> <p>Атака звука, акцент. Значення штрихів.</p>	8	<p>Виконує штрих <i>detaché</i> різними частинами смичка та регулює швидкість руху смичка відносно ритму і темпу.</p> <p>Демонструє навички виконання штриха <i>legato</i> по два звуки на смичок та елементарних комбінованих штрихів.</p> <p>Слідкує за правильним розподілом смичка, зміною струн.</p> <p>Використовує штрихи, атаку звука, акцент для створення музичного образу.</p>
<p>Модуль 3. <i>Позиції та позиційність.</i></p> <p><i>Широке розташування пальців лівої руки.</i></p>	<p>I позиція в широкому розташуванні пальців лівої руки.</p> <p>Напівпозиція. IV позиція.</p> <p>Початкові навички зміни</p>	10	<p>Демонструє правильне положення пальців лівої руки в першій позиції у вузькому та широкому розташуванні.</p> <p>Знає розташування на грифі напівпозиції, I позиції,</p>

Зміна позицій. Елементарні натуральні флажолети.	позицій. Прості натуральні флажолети.		IV позиції, розуміє принцип позиційної гри. Демонструє початкові навички елементарних переходів з I позиції в IV позицію. Знає розташування простих натуральних флажолетів та виконує їх в музичних творах.
Модуль 4. Будова музичного твору. Пісня, марш, танець – основні жанри в музиці. Відтворення художнього образу засобами вивчених технічних прийомів.	Початкові знання про будову музичного твору: мотив, речення, фраза, вступ, рух до кульмінації, закінчення. Реприза, вольта та їх графічне позначення в нотному тексті. Штрихи, артикуляція, фразування, темп, динаміка як засоби-для створення цілісного художнього образу (відтворення характеру музичного твору).	9	Вміє визначити у музичному творі початок і кінець фрази, знайти кульмінацію, вступ, закінчення. Правильно відтворює нотний текст з позначками репризи, вольти. Розбирає музичний твір (з викладачем), працює над подоланням технічних виконавських труднощів. Використовує елементарні засоби музичної виразності під час виконання музичних творів.
Резервні години		6	<i>Відповідно до робочої навчальної програми.</i>
Всього годин у навчальному році		35	

На підсумковому контрольному заході учень/учениця виконує 2 різнохарактерні твори.

Очікувані результати учнів наприкінці другого року навчання.

демонструє навички слухового контролю за якістю звука, інтонації, точність відтворення музичного тексту (темп, динаміка, штрихи);

вміє виконувати штрихи *detaché*, *legato*, прості комбіновані штрихи та використовувати їх для розкриття музичного образу;

вміє використовувати широке розташування пальців лівої руки, напівпозицію, IV позицію та елементарні прийоми зміни позицій;

виконує вивчений репертуар цілісно, виразно, дотримуючись форми музичних творів.

Третій рік навчання			
Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
<p>Модуль 1. <i>Корекція та удосконалення ігрових рухів.</i></p> <p><i>Слуховий контроль та слухо-моторна координація.</i></p>	<p>Мажорні гами в 2 октави в межах I-IV позицій, арпеджіо тризвуків. Штрихи: <i>detaché</i> (у рухливому темпі), <i>legato</i> (до 4 нот на смичок), <i>martelé</i>, дубль-штрих, комбіновані штрихи. Графічне позначення штрихів у музичному тексті.</p> <p>Артикуляція та рухливість пальців лівої руки. Удосконалення техніки переходів у позиції.</p> <p>Контроль якості звуковидобування та інтонації. Випереджувальна функція музичного слуху.</p>	16	<p>Виконує мажорні гами в 2 октави в межах I-IV позицій, арпеджіо тризвуків, штрихи: <i>detaché</i>, <i>legato</i> (до 4 нот на смичок), <i>martelé</i>, дубль-штрих, комбіновані штрихи в рухливому темпі та знає їх графічне позначення в нотному тексті.</p> <p>Грає вправи та етюди для розвитку техніки лівої руки: артикуляції, рухливості пальців, позиційних переходів.</p> <p>Контролює якість звуковидобування та інтонації.</p>
<p>Модуль 2. <i>Художні та структурні особливості музичних творів, засоби їх відтворення.</i></p>	<p>Особливості звуковидобування відповідно до характеру твору.</p> <p>Динамічні нюанси (<i>piano</i>, <i>mezzoforte</i>, <i>forte</i>, <i>crescendo</i>, <i>diminuendo</i>) як засіб музичної виразності.</p> <p>Форма музичних творів (куплетна, двочастинна, тричастинна) та її складові (мотив, речення тощо).</p> <p>Навички ансамблевого музикування: вміння слухати та взаємодіяти з концертмейстером під час гри в ансамблі.</p> <p>Сценічна поведінка та сценічна витримка.</p>	16	<p>Демонструє навички звуковидобування відповідно до характеру твору.</p> <p>Використовує основні динамічні нюанси під час виконання музичних творів.</p> <p>Знає будову музичного твору, який виконує.</p> <p>Вміє слухати концертмейстера та взаємодіяти з ним під час музикування.</p> <p>Знає та дотримується правил поведінки на сцені, вміє зосереджуватися на виконанні твору.</p>

<p>Модуль 3. Удосконалення виконавських навичок.</p>	<p>Мінорні гами в 2 октави в межах I-IV позицій; арпеджіо тризвуків (1-3 ноти на смичок); <i>detaché</i>, <i>legato</i> (4-8 нот на смичок), <i>martelé</i>, дубль-штрих, пунктирний ритм, вправи до штриха <i>staccato</i>, комбіновані штрихи. Етюди на різні види техніки.</p> <p>Контроль якості звуковидобування та розподілу смичка. Координація ігрових рухів.</p> <p>Прийом <i>vibrato</i>.</p>	<p>19</p>	<p>Виконує мінорні гами в 2 октави в межах I-IV позицій (<i>legato</i> до 4-8 нот на смичок); арпеджіо тризвуків (1-3 ноти на смичок). Виконує штрихи: <i>detaché</i>, <i>legato</i>, <i>martelé</i>, дубль-штрих, комбіновані штрихи, пунктирний ритм; а також етюди на зазначені види штрихів.</p> <p>Контролює розподіл смичка, якість звуковидобування, свободу та координацію рухів.</p> <p>Виконує вправи до прийому <i>vibrato</i>.</p>
<p>Модуль 4. Засоби виразності в музичних творах.</p> <p>Удосконалення навички виконання прийому <i>vibrato</i>.</p>	<p>Художньо-образні особливості музичних творів та засоби виразності (різноманітне звуковидобування, темброве забарвлення, динаміка, артикуляція, агогіка).</p> <p>Поєднання різноманітних технічних прийомів гри та засобів музичної виразності під час виконання музичного твору.</p> <p>Прийом <i>vibrato</i> в музичних творах.</p>	<p>19</p>	<p>Відтворює художньо-образні особливості музичного твору за допомогою засобів виразності.</p> <p>Використовує опановані технічні прийоми гри для відтворення художнього змісту музичних творів.</p> <p>Застосовує прийом <i>vibrato</i> в музичних творах.</p>
<p>Резервні години</p>		<p>6</p>	<p><i>Відповідно до робочої навчальної програми.</i></p>
<p>Всього годин у навчальному році</p>		<p>70</p>	

На підсумковому контрольному заході учень/учениця виконує 2 твори напам'ять.

Очікувані результати учнів наприкінці третього року навчання:

здійснює контроль за якістю звуковидобування, звуковедення, артикуляції та інтонації;

використовує різноманітну динаміку як художню складову музичних творів; відтворює форму музичного твору, застосовує засоби музичної виразності;

демонструє навички ансамблевого музикування, уважно слухає концертмейстера.

Четвертий рік навчання			
Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
Модуль 1. <i>Удосконалення виконавської техніки.</i>	<p>Мажорні та мінорні гами, арпеджіо тризвуків (3 ноти на смичок) у 2 октави в межах I-V позицій.</p> <p>Штрихи: <i>detaché</i> (у рухливому темпі), <i>legato</i> (8 нот на смичок), <i>martelé, staccato</i>, дубль-штрих, комбіновані та асиметричні штрихи, пунктирний ритм. Інтервали, акорди (з використанням відкритих струн).</p>	16	<p>Виконує мажорні та мінорні гами, арпеджіо тризвуків у межах I-V позицій.</p> <p>Виконує вправи та етюди на штрихи: <i>detaché, legato, martelé, staccato</i>, дубль-штрих, комбіновані та асиметричні штрихи, пунктирний ритм. Вміє виконувати інтервали, акорди (з використанням відкритих струн).</p>
Модуль 2. <i>Знайомство з творами великої форми.</i> <i>Робота над технічними прийомами та художніми образами в музичних творах.</i>	<p>Твори великої форми (концерт, соната, рондо, варіації) та їх будова.</p> <p>Розбір музичного твору: жанр, форма та засоби музичної виразності.</p> <p>Удосконалення прийому <i>vibrato</i> як засобу музичної виразності.</p> <p>Знайомство з теноровим ключем.</p>	16	<p>Виконує твір великої форми та знає його будову.</p> <p>Застосовує опановані технічні прийоми та засоби музичної виразності під час виконання музичного твору. Вміє розібрати музичний твір за допомогою викладача, визначити жанр та форму. Використовує прийом <i>vibrato</i> в музичних творах.</p> <p>Читає нотний текст в теноровому ключі.</p>
Модуль 3. <i>Удосконалення ігрових навичок.</i>	<p>Етюди та вправи на різноманітні метроритмічні групи: триолі, пунктирний ритм, комбіновані та асиметричні штрихи з використанням різних частин смичка.</p> <p>Мелізми: форшлаги, морденти, трелі. Графічне позначення мелізмів у нотному тексті.</p>	19	<p>Виконує вправи та етюди на різні метроритмічні групи з використанням різних частин смичка.</p> <p>Грає вправи для розвитку навичок виконання мелізмів (форшлагів, мордентів, трелей) та знає їх графічне позначення в нотному тексті.</p>

	Прості хроматичні послідовності.		Грає прості хроматичні послідовності.
Модуль 4. Підготовка до підсумкового контролю.	Робота над творами великої форми та мініатюрами в ансамблі з концертмейстером: метроритмічна, динамічна, темброва та штрихова ідентичність. Фактурні та жанрово-стильові особливості музичних творів. Поєднання технічних та художніх засобів музичної виразності. Сценічна культура.	19	Вміє виконувати твори великої форми та мініатюри в ансамблі з концертмейстером, досягаючи відповідного рівня метроритмічної, динамічної, тембрової та штрихової ідентичності. Виконує твори різних характерів та жанрів із використанням різної сили звуку та відповідного тембрового забарвлення. Демонструє гідну сценічну поведінку.
Резервні години		6	<i>Відповідно до робочої навчальної програми.</i>
Всього годин у навчальному році		70	

На підсумковому контрольному заході учень/учениця виконує одну частину твору великої форми та п'єсу або 2 різнохарактерні п'єси напам'ять.

Очікувані результати учнів наприкінці четвертого року навчання:

виконує технічний матеріал та художні твори в рухливому темпі;
стабільно інтонує та виправляє неточну інтонацію під час музикування;
контролює якість звуковидобування, демонструє правильну координацію рухів;

використовує опановані засоби музичної виразності у творах різного жанру та характеру, відтворює форму музичного твору;

уважно слухає концертмейстера, взаємодіє з ним та досягає відповідного рівня ідентичності в ансамблевому виконанні музичного твору;

демонструє гідну сценічну поведінку.

5. Список рекомендованої літератури

1. Антонова Л. Музыкальная азбука маленького виолончелиста. Санкт-Петербург : Композитор, 2005. 84 с.

2. Антонова Л. Хрестоматия виолончелиста. Вариации. Концерты. Концертино. Младшие классы детской музыкальной школы. Санкт-Петербург : Композитор, 2009. 72 с.

3. Антонова Л. Хрестоматия виолончелиста. Пьесы. Младшие классы детской музыкальной школы. Санкт-Петербург : Композитор, 2010. 135 с.

4. Антонова Л. Хрестоматия виолончелиста. Пьесы. Средние классы детской музыкальной школы. Санкт-Петербург : Композитор, 2009. 201 с.

5. Антонова Л. Хрестоматия виолончелиста. Сонаты. Сонатины.

Младшие классы детской музыкальной школы. Санкт-Петербург : Композитор, 2009. 108 с.

6. Виолончель. 1 клас. Учебный репертуар дитячих музичних шкіл / ред.-упоряд. Ю. Полянський, І. Романчук. Київ : Музична Україна, 1985. 69 с.

7. Виолончель. 2 клас. Учебный репертуар дитячих музичних шкіл / ред.-упоряд. Ю. Полянський, І. Романчук. Київ : Музична Україна, 1985. 89 с.

8. Виолончель. 3 клас. Учебный репертуар дитячих музичних шкіл / ред.-упоряд. Ю. Полянський, І. Романчук. Київ : Музична Україна, 1986. 81 с.

9. Виолончель. 4 клас. Учебный репертуар дитячих музичних шкіл / ред.-упоряд. Ю. Полянський, І. Романчук. Київ : Музична Україна, 1988. 89 с.

10. Гайдн Й. Пьесы. Переложение для виолончели и фортепиано / сост. Ю. Челкаускас. Москва : Музыка, 2019. 48 с.

11. Гольтерман Г. Пьесы для виолончели и фортепиано. 2-4 классы ДМШ Вып. 1 / сост. Н. Жемолдинова. Санкт-Петербург : Композитор, 2013. 36 с.

12. Гоноболин А. Виолончель в ДМШ. 39 легчайших пьес Pizz. и Arco. Подготовительные классы. [Б. м.] : GonobolinArt, 2015. 20 с.

13. Гоноболин А. Виолончель в ДМШ. Пьесы (средние классы). [Б. м.] : GonobolinArt, 2015. 10 с.

14. Гоноболин А. Пьески для детишек: Виолончель в детской музыкальной школе. [Б. м.] : GonobolinArt, 2014. 22 с.

15. Коляденко О. Перші кроки для початківців. Виолончель. Київ, 2016. 33 с.

16. Маленькому виртуозу. Пьесы для виолончели и фортепиано. Младшие классы ДМШ / сост. Н. Жемолдинова. Вып. 1. Санкт-Петербург : Композитор, 2003. 24 с.

17. Оратовский А. Воспоминание. Пьесы и транскрипции для виолончели и фортепиано. Младшие и средние классы музыкальной школы. Санкт-Петербург : Композитор, 2004. 40 с.

18. Пьесы зарубежных композиторов для виолончели и фортепиано / ред. А. Лазько. Вып. 2. Санкт-Петербург : Композитор, 2005. 40 с.

19. Пьесы и произведения крупной формы для виолончели и фортепиано. Педагогический репертуар ДМШ. 1-4 классы / сост. Р. Сапожников. Москва : Музыка, 1990. 68 с.

20. Пьесы и произведения крупной формы для виолончели и фортепиано. Педагогический репертуар ДМШ / сост. И. Волчков. Москва : Музыка, 1988. 132 с.

21. Сапожников Р. Школа игры на виолончели. Москва : Музыка, 1987. 148 с.

22. Ульянова О. Виолончельні ансамблі. Збірка п'ес для молодших класів. Київ : Мелосвіт, 2016. 42 с.

23. Хрестоматия для виолончели. 3 класс. Пьесы, ансамбли / сост. И. Куус, И. Оликова, Н. Полупан. Москва : Музыка, 1987. 106 с.

24. Хрестоматия для виолончели. 3-5 классы ДМШ. Ч. 1. Концерты / сост. И. Волчков. Москва : Музыка, 2004. 56 с.

25. Хрестоматия для виолончели. 3-5 классы ДМШ. Ч. 2. Концерты / сост.

И. Волчков. Москва : Музыка, 2004. 50 с.

26. Хрестоматия для виолончели. 4 класс ДМШ. Пьесы. Произведения крупной формы. Ансамбли / сост. И. Куус, Н. Полупан. Москва : Музыка, 1981. 126 с.

27. Хрестоматия педагогического репертуара для виолончели. Вып. II. Ч. 1. Пьесы для 3-4 классов ДМШ / ред.-сост. Р. Сапожников. Москва : Музыка, 1967, 1974. 90 с.

28. Хрестоматия педагогического репертуара для виолончели. Вып. 1. Ч. 1. Пьесы для 1-2 классов ДМШ / ред.-сост. Р. Сапожников. Москва : Музыка, 1974. 93 с.

29. Хрестоматия. Пьесы, этюды, ансамбли для виолончели. Вып.1. 1-2 классы ДМШ / ред.-сост. И. Волчков И. Москва : Музыка, 1985. 160 с.

30. Чайковский П. Пьесы. Переложение для виолончели и фортепиано / сост. Ю. Челкаускас. Москва : Музыка, 1990. 48 с.

31. Чобітко О. Hello, Cello! Популярні твори в перекладі для віолончелі і фортепіано. Львів, 2019. 76 с.

32. Шаг за шагом. Виолончелист. 1 класс / сост. Ю. Полянский, И. Романчук. Киев : Музична Україна, 1990. 74 с.

33. Шуман Р. Альбом для юношества. Десять пьес в переложении для виолончели и фортепиано / сост. М. Уткин. Москва : Классика-XXI, 2003. 32 с.

Етюди

1. Антонова Л. Хрестоматия виолончелиста. Этюды. Младшие классы детской музыкальной школы. Санкт-Петербург : Композитор, 2010. 42 с.

2. Етюди для віолончелі на різні види техніки. 1 клас ДМШ / упоряд. Ю. Полянський. Київ : Музична Україна, 1976. 40 с.

3. Етюди для віолончелі на різні види техніки. 2 клас ДМШ / упоряд. Ю. Полянський. Київ : Музична Україна, 1977. 56 с.

4. Етюди для віолончелі на різні види техніки. 3 клас ДМШ / упоряд. Ю. Полянський. Київ : Музична Україна, 1974. 54 с.

5. Етюди для віолончелі на різні види техніки. 4 клас ДМШ / упоряд. Ю. Полянський. Київ : Музична Україна, 1980. 64 с.

6. Избранные упражнения для виолончели /ред.-сост. И. Волчков. Москва : Музыка, 2014. 46 с.

7. Избранные этюды для виолончели. Младшие классы /сост. С. Кальянов. Москва : Музыка, 1974. 67 с.

8. Мардеровский Л. Уроки игры на виолончели. Москва : Музыка, 2005. 128 с.

9. Поппер Д. 15 легких этюдов для виолончели. Санкт-Петербург : Композитор, 2012. 32 с.

10. Сапожников Р. Гаммы, арпеджио, интервалы для виолончели. Система упражнений. Москва : Музыка, 1977. 72 с.

11. Сапожников Р. Этюды для начинающих виолончелистов. Москва : Музыка, 1975. 38 с.

12. Этюды для виолончели. Педагогический репертуар. Детская музыкальная школа. 1-3 классы / сост. Р. Сапожников. Москва : Музыка, 1989.

Методична література

1. Беккер Х., Ринар Д. Техника и искусство игры на виолончели. Москва : Музыка, 1978. 288 с.
2. Бирина В. М. Особенности начального обучения игре на виолончели (дошкольная группа). Москва, 1988. 32 с.
3. Броун А. В. Очерки по методике игры на виолончели. Москва : Музыка, 1960. 92 с.
4. Вопросы методики начального музыкального образования / ред.-сост. В. Руденко, В. Натансон. Москва : Музыка, 1981. 230 с.
5. Вопросы музыкальной педагогики : сб. ст. Вып. 7 / сост. В. И. Руденко. Москва : Музыка, 1986. 161 с.
6. Вопросы музыкальной педагогики : Смычковые инструменты : сб. ст. Новосиб. гос. консерватория им. М. И. Глинки / ред.-сост. М. М. Берлянич, А. Ю. Юрьев. Новосибирск : Западно-Сибирское книжное издательство, 1973. 118 с.
7. Гинзбург Л. С. О работе над музыкальным произведением. Изд. 4-е, доп. Москва : Музыка, 1981. 143 с.
8. Гинзбург Л. С. История виолончельного искусства. В 4-х кн. Кн. 3: Русская классическая виолончельная школа (1860 – 1917). Москва : Музыка, 1965. 617 с.
9. Давыдов К. Школа игры на виолончели / ред. Л. Гинзбурга. Москва : Музгиз, 1959. 87 с.
10. Дьяченко Н. Г., Котляревский И. А., Полянский Ю. А. Теоретические основы воспитания и обучения в музыкальных учебных заведениях. Киев : Музична Україна, 1987. 110 с.
11. Завалко Е. В. Скрипичная методика Colourstrings для начинающих : учебно-методическое пособие. Киев : Центр учебной литературы, 2016. 222 с.
12. Лазарева Н. Первоначальное обучение игре на виолончели учеников со средними музыкальными данными. Санкт-Петербург : Союз художников, 2013. 16 с.
13. Лазько А. Виолончель. Изд. 2-е, доп. Москва : Музыка, 1981. 60 с.
14. Переверзев Н. Исполнительская интонация. Москва : Музыка, 1989. 208 с.
15. Полянский Ю. А. Виолончель : учебный репертуар ДМШ. Киев : Музична Україна, 1984. 44 с.
16. Полянский Ю. А. Теоретические основы подготовительного обучения скрипачей и виолончелистов. Киев : Музична Україна, 1972. 167 с.
17. Полянський Ю. О. Нариси з методики викладання гри на віолончелі. Київ : Музична Україна, 1978. 72 с.
18. Потребухин Б. В. Маленькому виолончелисту. Москва : Престо, 1994. 180 с.
19. Сапожников Р. Основы методики обучения игре на виолончели. Москва : Музыка, 1967. 224 с.
20. Сапожников Р. Первоначальное обучение виолончелиста. Методика

развития первоначальных навыков игры на виолончели. Москва : Музгиз, 1962. 98 с.

21. Свободов В. А. Начальное обучение игре на виолончели с использованием открытых струн и флажолетов. Москва : [б. и.], 1987. 65 с.

22. Скрипка. Виолончель. 1 класс / ред.-сост. Ю. А. Полянский, П. Р. Меламед, Е. И. Мурзина. Киев : Музична Україна, 1988. 74 с.

23. Скрипка. Виолончель. 2-3 классы / ред.-сост. Ю. А. Полянский, П. Р. Меламед, В. Г. Сумарокова, Н. Г. Дьяченко. Киев : [б. и.], 1992. 178 с.

24. Сумарокова В. Г. Київська струнно-смичкова школа в контексті Європейського виконавського мистецтва (віолончель-контрабас). *Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського*. Вип. 1 : Музичне виконавство. Київ : Вид-во НМАУ, 1999. С. 38–52.

25. Сумарокова В., Червов В. Виконавець і педагог (до питання про становлення української віолончельної школи). *Музичне виконавство*. Кн. 6. *Науковий вісник Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського*. Київ, 2000. Вип. 14. с.

26. Шутьпяков О. Техническое развитие музыканта-исполнителя. Проблемы методологии. Ленинград : Музыка, 1973. 103 с.

27. Янкелевич Ю. Педагогическое наследие. Москва : Музыка, 1983. 253 с.

Критерії оцінювання рівня досягнення результатів навчання

Метою оцінювання є визначення рівня навчальних досягнень учня/учениці в оволодінні змістом, визначеним цією типовою навчальною програмою на кожному з етапів навчання.

Оцінювання має бути систематичним і послідовним, спрямованим на підтримку учнів в їх навчальних успіхах, розуміння ними власного прогресу навчання й формування бажання досягати навчальних результатів за типовою навчальною програмою; не передбачає порівняння з досягненнями інших учнів та не залежить від складності опанованого репертуару, темпу набуття компетентностей тощо.

Завданнями оцінювання навчальних результатів учня/учениці є:

- формування у нього/неї позитивної самооцінки, впевненості у власних можливостях і здібностях;
- виховання ставлення до власних помилок як до підґрунтя для подальшого розвитку та вдосконалення;
- мотивування до досягнення максимально можливих результатів навчання.

Оцінювання досягнень учня/учениці, залежно від років навчання, рекомендовано здійснювати у таких формах:

- **вербальне (формувальне)** оцінювання – для навчальних досягнень учнів 1-2 років навчання як опис досягнення (досягнули чи не досягнули нормативних результатів) та рівня досягнення навчальних результатів згідно з визначеними типовою навчальною програмою;
- **бальне** оцінювання (виставлення оцінки в цифровому виразі) – для навчальних досягнень учнів 3-4 років навчання.

Рекомендована система для оцінювання рівня навчальних досягнень учнів		
Рівень навчальних досягнень учня / учениці	на 1-2 роках навчання	на 3-4 роках навчання (у разі застосування 12-бальної шкали)
Початковий	потребує значної допомоги	1-3 бали
Середній	досягає результату з допомогою вчителя	4-6 балів
Достатній	демонструє помітний прогрес	7-9 балів
Високий	має значні успіхи	10-12 балів

Оцінка рівня досягнення учнем/ученицею нормативних результатів навчання не повинна враховувати його/її участі в конкурсах, фестивалях тощо.

Інформація щодо оцінювання результатів навчання учнів є конфіденційною. Вона обговорюється лише під час індивідуальних зустрічей вчителя з учнем/ученицею та його/її батьками або консультацій з фахівцями,

які беруть участь у розробленні індивідуальної траєкторії розвитку учня/учениці.

Оцінювання в процесі **поточного контролю** здійснюється відносно рівня досягнення учнем/ученицею нормативних результатів навчання кожного уроку (у разі встановлення робочою навчальною програмою) та за кожним модулем.

Оцінювання в процесі **щорічного підсумкового** контролю здійснюється відносно рівня досягнення учнем/ученицею нормативних результатів навчання, передбачених типовою навчальною програмою на завершення кожного навчального року.

Оцінювання в процесі **підсумкового контролю** здійснюється за результатами опанування типової навчальної програми в повному обсязі та передбачає перевірку набутих фахових компетентностей за показниками, що відповідають нормативним результатам навчання, визначеним типовою навчальною програмою.